

มาตรการเพิ่มศักยภาพของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว ในเขตชุมชน
ประมงจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก: กรณีศึกษา อำเภอแหลมสิงห์
จังหวัดจันทบุรี และอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด

**CAPACITY BUILDING MEASURES FOR IMMIGRATION WORKER
MANAGEMENT IN FISHING COMMUNITY OF EASTERN SEABOARD
PROVINCES: A CASE STUDY OF LAEMSING DISTRICTS CHONTRABURI
PROVINCE AND KLONGYAI DISTRICT TRAT PROVINCE**

จตุรินทร์ ขวัญเนต*

Jutinan Kwuannate

อศวิน แก้วพิทักษ์**

Ussavin Kaewpitak

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลกระทบของแรงงานข้ามชาติเปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน กลไกภาครัฐ เอกชนและชุมชน รวมถึงแนวทางเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก จะใช้วิธีการวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยสำรวจในเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพทั้งเอกสารและสัมภาษณ์ ข้อค้นพบจากการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน แรงงานข้ามชาติในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก ส่งผลกระทบที่แตกต่างกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองและสาธารณสุข ส่วนการศึกษาบทบาท กลไกเดิมทั้งภาครัฐ เอกชนและชุมชนโดยใช้การเปรียบเทียบระหว่างบทบาทที่เป็นอุดมคติในกฎหมาย (ideal role) กับบทบาทที่ปฏิบัติจริง (actual role) ก็จะพบว่า โรงพยาบาลของรัฐและผู้ประกอบการประมงในชุมชน มีบทบาทสอดคล้องต้องกันระหว่างสองบทบาท (commensurating role) ส่วนสมาคมประมงเอกชน และกองบังคับการตำรวจน้ำ พบว่า บทบาทในอุดมคติตามกฎหมายนั้นขัดแย้งกับบทบาทที่ปฏิบัติจริง (conflicting role) และข้อค้นพบเกี่ยวกับการเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการ แรงงานข้ามชาตินั้น ควรมี 10 แนวทางด้วยกัน คือ ควรจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติเป็นงานประจำทั้งปี ควรจัดเก็บค่าธรรมเนียมในราคาที่เป็นธรรมในการจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติ เพิ่มบทลงโทษสถานหนักต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการค้าแรงงานเถื่อน จัดทำศูนย์แรงงานข้ามชาติ ควรตั้งศูนย์รับเรื่องแรงงานร้องทุกข์ในชุมชนที่มีการจ้างแรงงาน เพิ่มบทลงโทษแก่บุคคลที่นำพาหรือผู้ให้ที่พักพิงแก่แรงงานข้ามชาติที่ลักลอบทำงานผิดกฎหมาย แยกการบริหารจัดการด้านสิทธิประโยชน์และการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติออก

* อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

** อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

จากพระราชบัญญัติประกันสังคม มีรางวัลแก่ผู้แจ้งเบาะแสซึ่งนำไปสู่การนำจับนายหน้าค้าแรงงานเถื่อน ควรเพิ่มการตรวจสอบและขยายผลการจับกุมขบวนการค้าแรงงานเถื่อนและให้แรงงานข้ามชาติจ่ายเงินประกันตนเองเพื่อป้องกันการเปลี่ยนงานบ่อย

คำสำคัญ: การเพิ่มศักยภาพ การบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติ ชุมชนประมง

ABSTRACT

The purposes of this research were to study the impacts of migrant workers before and after the ASEAN Community participation, government mechanism, private and community sectors. The guidelines for the potential increase in migrant labor administration in the Eastern Coastal Provinces. The mixed method approaches of quantitative and qualitative research were employed in this study. Documentary research and interview as the qualitative research methodology were used. The research findings revealed that the comparative results before and after the participation of the ASEAN Community reflected different effects in terms of economics, social aspects, politics and government, as well as, public health. Pregovernment mechanism private and community sectors were studied by comparing between the ideal roles and actual roles. The research found that public hospitals and fishery entrepreneurs showed their commensurating roles. The ideal and actual roles based on the laws showed the conflicting roles between Fisheries Association and Marine Police Division. The result of potential increase in migrant labor administration was consisted of 10 guidelines: annual migrant worker registration, fair registration fees, heavy legal punishment for government officers who were involved in labor trafficking, the establishment of migrant worker centers, the centers of complaints in the communities with migrant worker employment, heavy legal punishment for people providing shelters for the migrant workers with the illegal work, separation of benefit management and migrant labor protection from Social Security Act, rewarding for whistleblowers leading to the arresting of illegal labor brokers, double-inspection and result extension of labor trafficking process, and paying of social security contribution made by the migrant workers to prevent them from frequent job mobility.

Keywords: Capacity building, Immigration worker management, Fishing community

บทนำ

แรงงานข้ามชาติในภาคตะวันออกมีบทบาทสำคัญต่อกิจการประมง ด้วยสาเหตุที่เดิมกิจการประมงขาดแคลนแรงงานอยู่แล้ว และแรงงานไทยก็ไม่ให้ความสนใจกับอาชีพการทำประมง เพราะเนื่องจากงานประมงเป็นงานที่เสี่ยงอันตราย ยากลำบาก สกปรก จึงส่งผลให้แรงงานข้ามชาติเข้ามาขายแรงงานแทนที่แรงงานไทยที่ไม่ยอมทำประมง จากสถิติของสำนักบริหารแรงงานข้ามชาติ มีแรงงานข้ามชาติในภาค

ตะวันออกกว่า 179,048 คน โดยเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย 136,068 คน และแรงงานที่ผิดกฎหมาย 42,980 คน¹

ก่อนหน้าที่จะเริ่มมีการใช้แรงงานข้ามชาติในกิจการประมงทะเล การทำประมงในภาคตะวันออกสมัยก่อนจะเป็นการทำประมงแบบชายฝั่งเพื่อยังชีพ ยังไม่ต้องพึ่งพาแรงงานข้ามชาติเพราะเป็นประมงขนาดเล็กที่ไม่ต้องใช้แรงงานมาก ต่อมาได้พัฒนามาเป็นประมงพาณิชย์ที่ต้องมีการจ้างแรงงานจำนวนมากในการออกหาปลา จึงจ้างแรงงานไทยจากภาคอีสาน แต่เนื่องด้วยเกิดพายุเกย์ที่เกิดขึ้นในอ่าวไทยในปี พ.ศ.2532 ทำให้มีลูกเรือประมงเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ต่อมาแรงงานไทยที่มาจากภาคอีสานได้อพยพกลับถิ่นฐาน เป็นผลทำให้แรงงานประมงขาดแคลน²

เนื่องด้วยพื้นที่ภาคตะวันออกโดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรีและตราด ติดกับชายแดนประเทศกัมพูชา กล่าวคือ จังหวัดจันทบุรีมีอาณาเขตด้านทิศตะวันออกติดต่อกับกัมพูชา เป็นระยะทางประมาณ 96 กิโลเมตร ในพื้นที่ อ.สอยดาวและ อ.โป่งน้ำร้อน มีพื้นที่ติดกับจังหวัดพระตะบองและกรุงไพลินของกัมพูชา แนวพรมแดนส่วนใหญ่เป็นคลองลำห้วยและสันปันน้ำของทิวเขาบรรทัด และหลักเขตจำนวน 17 หลัก ส่วนจังหวัดตราด มีชายแดนที่ติดต่อกับกัมพูชาทางบกกว่า 160 กิโลเมตร และยังมีเขตติดต่อทางทะเล ทำให้ประชาชนทั้งสองประเทศไปมาหาสู่กันกว่า 10 ช่องทางตามแนวชายแดน เช่นนี้จึงทำให้การเคลื่อนย้ายแรงงานของแรงงานข้ามชาติชาวกัมพูชา สามารถเข้ามาหางานทำได้โดยง่าย โดยเฉพาะอาชีพประมงทะเล การเข้ามาของแรงงานกัมพูชาก่อนอาเซียน มี 2 แบบ คือ เข้ามาก่อนคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และเข้ามาหลังคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

ในบรรดาชุมชนชาวประมงของฝั่งทะเลตะวันออกที่ติดกับชายแดนกัมพูชาคือจังหวัดจันทบุรีและตราดนั้น จะพบว่ามิชุนชนชาวประมงที่ถือว่าเป็นชุมชนชาวประมงขนาดใหญ่ของทั้งสองจังหวัดและมีประวัติการทำประมงมายาวนานจนกระทั่งการประมงได้กลายมาเป็นเศรษฐกิจของชุมชน ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ชุมชนชาวประมงแหลมสิงห์ของจังหวัดจันทบุรี และชุมชนชาวประมงคลองใหญ่ของจังหวัดตราด ชุมชนชาวประมงทั้งสองมีความผูกพันกับประเทศอาเซียน ก่อนการเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยการรับแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาจากประเทศกัมพูชา

เมื่อประเทศไทยเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว ข้อตกลงเกี่ยวกับการเปิดเสรีด้านแรงงานโดยมีเงื่อนไขให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือ (skilled labour) อย่างเสรี 8 วิชาชีพ ได้แก่ 1. วิศวกรรม 2. การสำรวจ 3. สถาปัตยกรรม 4. แพทย์ 5. ทันตแพทย์ 6. พยาบาล 7. บัญชี และ 8. การบริการ/การท่องเที่ยว

อย่างไรก็ดี การเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรีดังกล่าวมิได้รวมแรงงานไร้ฝีมือจากกัมพูชา ที่เข้ามาทำงานในจังหวัดจันทบุรีและตราดเป็นเวลานานก่อนการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ดังนั้น รัฐบาล คสช. จึงพยายามที่จะจัดระเบียบแรงงานไร้ฝีมือกัมพูชาโดยการจดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย ตามประกาศคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 73/2557 เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายการจัดการปัญหาแรงงานข้ามชาติและการค้ามนุษย์ ลงวันที่ 25 มิถุนายน พุทธศักราช 2557 ประกาศ คสช.ดังกล่าว จึงเป็นการเตรียมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในลักษณะหนึ่ง การรับแรงงานประมงกัมพูชาที่ผ่านมาในอดีต พบว่า

¹ สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, กรมแรงงาน. การเคลื่อนย้ายแรงงานในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร, 2555.

² สุนธา จันทบุรีปราภากุล, ผลกระทบจากแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย: กรณีศึกษาอุตสาหกรรมประมงในจังหวัดสมุทรสาคร. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551, หน้า 1

ประสบปัญหาผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ เช่น การช่วยทดแทนการขาดแคลนแรงงานประมงหรือการเกิดปัญหาแรงงานเถื่อน รวมทั้งผลกระทบเกี่ยวกับปัญหาความมั่นคงที่มาจากแรงงานกัมพูชา เป็นต้น

นอกจากนี้ เมื่อมีการจดทะเบียนแรงงานไร้ฝีมือกัมพูชาเพื่อเตรียมสู่ออาเซียนแล้วนั้น คาดว่าแรงงานกัมพูชาน่าจะเกิดผลกระทบในรูปแบบใหม่ๆ เกิดขึ้น แต่กลไกของรัฐที่มีอยู่เดิม³ โรงพยาบาลของรัฐ กองบังคับการตำรวจน้ำ สมาคมประมง รวมถึงกลุ่มประมงในชุมชนที่เคยเป็นกลไกในการจัดการปัญหาแรงงานกัมพูชาในอดีต จะสามารถรับมือกับผลกระทบใหม่ๆ ทั้งเชิงบวกและเชิงลบที่เกิดขึ้นได้หรือไม่ ถ้ากลไกดังกล่าวไม่สามารถจัดการผลกระทบใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นได้ เราจำเป็นต้องมีการเพิ่มศักยภาพของกลไกทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคชุมชน ให้สามารถรับมือปัญหาแรงงานในช่วงการเป็นประเทศอาเซียนต่อไป

ดังนั้นเมื่อมีการนำมาตรการจดทะเบียนแรงงานกัมพูชาให้ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อเตรียมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว จึงมีคำถามหรือปัญหาวิจัยที่น่าศึกษาว่า

1. แรงงานประมงกัมพูชาจะก่อให้เกิดผลกระทบที่แตกต่างจากเดิม ก่อนการใช้มาตรการจดทะเบียนเตรียมเข้าสู่อาเซียนอย่างไร
2. กลไกของรัฐ เอกชนและชุมชนที่มีอยู่เดิมก่อนการประกาศใช้มาตรการจดทะเบียนแรงงานกัมพูชาในการเตรียมเข้าสู่อาเซียนจะสามารถจัดการปัญหาผลกระทบได้หรือไม่
3. ถ้ากลไกที่มีอยู่เดิมไม่สามารถจัดการปัญหาแรงงานในปัจจุบันได้ จะมีแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารแรงงานข้ามชาติอย่างไร

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบที่ดำรงอยู่และที่เกิดขึ้นใหม่ ของแรงงานข้ามชาติในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก จากการกำหนดนโยบายจัดระเบียบแรงงานไร้ฝีมือสัญชาติกัมพูชาของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในช่วงการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
2. เพื่อศึกษากลไกที่มีอยู่เดิมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน ในการจัดการผลกระทบเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก
3. เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการ แรงงานข้ามชาติในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงสำรวจ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนเดียวกัน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ ในเขตอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีและอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด เช่น ชาวประมงที่เป็นนายจ้าง กลุ่มที่ค้าขายกับแรงงานข้ามชาติ รับจ้างทั่วไปที่ทำงานกับแรงงานข้ามชาติ หน่วยงานของรัฐที่

³ มนัส เจริญสิทธิ์, เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลแหลมสิงห์, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2557 ; ประเสริฐ เนินริมหนอง, นายกสมาคมประมงแหลมสิงห์, สัมภาษณ์ 24 กรกฎาคม 2557.

เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ เป็นต้น แต่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้น การกำหนดขนาดตัวอย่างจึงจะใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนี้⁴

$$n = \frac{z^2}{4e^2}$$

โดยที่ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

z = 1.975 ถ้ากำหนดระดับความเชื่อมั่น 95 % จะได้ z = 1.96

e = ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ กำหนดไว้เท่ากับ 0.05

เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ค่าขนาดตัวอย่างเท่ากับ 385 คน แต่ผู้วิจัยจะเก็บกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน ส่วนเทคนิคการสุ่มตัวอย่างนั้นจะเก็บตัวอย่างจากอำเภอที่มีฐานเศรษฐกิจการประมงเป็นหลักคือ อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด อย่างไรก็ตามก็ดีจากข้อจำกัดของข้อมูลทางด้านจำนวนและลักษณะประชากรที่แน่นอนนั้น ทำให้ผู้วิจัยต้องอาศัยการเลือกตัวอย่างโดยบังเอิญ (accidental sampling)⁵ โดยผู้วิจัยแบ่งการเก็บกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คนในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีและอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด จำนวน 200 คน รวมทั้งสิ้น 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสร้างเครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม
2. การทดสอบแบบสอบถาม จะทำการทดสอบความตรง (Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่
 - 2.1 รศ.ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม
 - 2.2 รศ.ดร.ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ
 - 2.3 รศ.ดร.พิชาย รัตนดิลก

หลังจากนั้นได้ทำการตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) โดยเก็บข้อมูลในพื้นที่ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 30 ชุด พบว่าได้ค่าแอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.872 ตามมาตรฐาน

3. การฝึกอบรมนักวิจัยภาคสนามซึ่งเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี โดยคาดหวังที่จะพัฒนาให้เป็นนักวิจัยรุ่นใหม่ จำนวน 10 คน
4. การลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลตามแบบสอบถามจากประชากรที่เป็นเป้าหมายการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในเขตแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 200 คนและอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด จำนวน 200 คน รวมทั้งสิ้น 400 คน

การจัดกระทำกับข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ได้มีการจัดกระทำกับข้อมูลเชิงปริมาณได้จากการสำรวจดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ต้องถือว่าเป็นข้อมูลดิบเพื่อนำไปสู่การประมวลเป็นผลวิเคราะห์ต่อไป

⁴ กัลยา วาณิชย์บัญชา, สถิติสำหรับงานวิจัย. ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552).

⁵ ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, ตำราเรียบเรียงวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม. (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2559), หน้า 131

2. เป็นการลงรหัส (coding) ซึ่งในที่นี้หมายถึง การจัดกระทำข้อมูลดิบให้เป็นตัวเลขเพื่อสามารถนำมาใช้ด้วยวิธีทางสถิติในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้

3. การประมวลผลข้อมูลซึ่งในที่นี้เมื่อใช้กับโปรแกรมคอมพิวเตอร์หมายถึง การคีย์ข้อมูลที่เป็นตัวเลขให้ลงสู่โปรแกรมคอมพิวเตอร์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งหมายถึง การจัดการกับตัวเลขโดยอาศัยวิธีการทางสถิติซึ่งในกรณีที่ใช้กับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ผู้วิจัยจึงไม่จำเป็นต้องคำนวณด้วยเครื่องคิดเลข แต่จะมีคู่มือการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เหมือนดังเช่นคู่มือการใช้เตาอบไมโครเวฟที่เราซื้อมาศูนย์การค้า เช่น เมื่อเราต้องการให้คอมพิวเตอร์ใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยต้องกดไปที่คำสั่งว่า “analyze” และถ้าเราต้องการให้คอมพิวเตอร์ใช้โปรแกรมคำนวณค่าเฉลี่ยเราก็อาจจะกดคำสั่งว่า “descriptive” เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ตัวแปรส่วนบุคคลจะใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา คือ โดยการนำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) คำนวณเป็นค่าร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์ตัวแปรต้นหรือตัวแปรตามจะใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา โดยนำเสนอในรูปแบบของค่าเฉลี่ย ร้อยละและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้เป็นสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย สำหรับการวัดระดับความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม สร้างขึ้นตามลักษณะการสร้างแบบวัดทัศนคติที่เรียกว่า (Likert Scale) โดยมีตัวเลือกตอบแบบ 5 ระดับ โดยในแต่ละระดับกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนผลที่เกิดขึ้นจากการมีแรงงานประมงกัมพูชาในทัศนะของประชาชนในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี และอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ดังนี้⁶

เกณฑ์การให้คะแนนระดับความแตกต่าง	ระดับคะแนน
ระดับแตกต่างกันมาก	5
ระดับแตกต่างกันค่อนข้างมาก	4
ระดับแตกต่างกันค่อนข้างน้อย	3
ระดับแตกต่างกันน้อยมาก	2
ระดับไม่แตกต่างกัน	1

ในการแปลผลค่าเฉลี่ยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้⁷

คะแนนระหว่าง 4.53 – 5.00	แสดงว่า เป็นระดับแตกต่างกันมาก
คะแนนระหว่าง 3.38 – 4.52	แสดงว่า เป็นระดับแตกต่างกันค่อนข้างมาก
คะแนนระหว่าง 2.23 – 3.37	แสดงว่า เป็นระดับแตกต่างกันค่อนข้างน้อย
คะแนนระหว่าง 1.50 – 2.22	แสดงว่า เป็นระดับแตกต่างกันน้อยมาก

⁶ อ้างอิงแล้ว, วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2555), หน้า 255

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 192

คะแนนระหว่าง 1.00 – 1.49 แสดงว่า เป็นระดับไม่แตกต่างกัน

การวิจัยเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร เอกสารที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 เอกสารชั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมจากแนวการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแรงงานประมงข้ามชาติกัมพูชา ในเขตชุมชนชาวประมง อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี และอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด

1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ คือ ข้อมูลทางกายภาพของพื้นที่และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นข้อมูลของอำเภอแหลมสิงห์และอำเภอคลองใหญ่ ข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคม โดยแหล่งข้อมูลดังกล่าวได้แก่ เอกสารทางราชการ หนังสือวารสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. การสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or Guided Interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ คือ

2.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์ แบบไม่เป็นทางการหรือไม่มีโครงสร้าง (Informal or Unstructured Interview) คือ มีเพียงคำถามวิจัยเป็นแนวสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ในที่นี้จะกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ที่รู้เรื่องเกี่ยวกับ แรงงานประมงข้ามชาติกัมพูชาเป็นอย่างดี โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-informants) ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการเรือประมง สมาคมประมง เป็นต้น

2.2 การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย โดยใช้ผู้ให้ข้อมูลหลัก 3-5 คน ในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนั้น การสัมภาษณ์กลุ่มจึงเป็นการตรวจสอบข้อมูลไปในตัว รายงานวิจัยนี้จะสัมภาษณ์กลุ่มที่สำคัญ เช่น กลุ่มตัวแทนหน่วยงานราชการ กลุ่มผู้ประกอบการเรือประมงและกลุ่มสมาคมประมง เป็นต้น

การตรวจสอบข้อมูลและการจัดกระทำกับข้อมูล

ในการตรวจสอบข้อมูลและการจัดกระทำกับข้อมูลในเชิงคุณภาพจะมีขั้นตอนที่สำคัญ⁸ คือ

1. ในการจัดกระทำข้อมูลในเชิงคุณภาพจะอาศัยหลักการที่ว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นอาศัยแนวคิดหลัก (core concept) ในการชี้้นำการทำงานในที่นี้ จึงอาศัยแนวคิดผลกระทบของแรงงานข้ามชาติและการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมาชี้้นำในการพิจารณาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้

2. การตรวจสอบข้อมูลในที่นี้ใช้รูปแบบ ดังนี้⁹

2.1 การตรวจสอบการสัมภาษณ์โดยใช้แหล่งข้อมูลที่ต่างกัน ระหว่างเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยผู้ให้สัมภาษณ์จะถ่ายทอดความรู้สึกที่แท้จริงเกี่ยวกับความพึงพอใจและผลกระทบเกี่ยวกับ

⁸ อ่างอิงแล้ว, ตำราเรียบเรียงวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม. (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2559), หน้า 135-138

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 157-158

นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษว่าเป็นอย่างไร ซึ่งสามารถนำมาเป็นการตรวจสอบข้อมูลระหว่างเอกสาร ข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ว่าตรงกันหรือมีข้อแตกต่างกันแต่ประการใด

2.2 การตรวจสอบโดยใช้ผู้สัมภาษณ์ที่มีจุดยืนต่างกัน ในการวิจัยจะใช้ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีจุดยืนต่างกัน เช่น ส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในพื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การตีความข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อเพิ่มเติมคำอธิบายตารางจากการสำรวจให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องครบถ้วน ของข้อมูลจากบันทึกการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละประเด็นหลัก และสรุปข้อค้นพบที่ได้ จากการสัมภาษณ์และข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร

นอกจากนี้ จะใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพในการวิเคราะห์กลไกที่มีอยู่เดิมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน ในการจัดการผลกระทบเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก เป็นการวิเคราะห์บทบาทของกลไกโดยเปรียบเทียบระหว่างบทบาทในเชิงอุดมคติ ตามที่ระบุไว้ในกฎหมาย (Ideal role) กับบทบาทที่ขับเคลื่อนจริงในภาคปฏิบัติ (actual role) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาในเชิงคุณภาพจะใช้เกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

1. เนื้อหาที่เปรียบเทียบระหว่างบทบาทในเชิงอุดมคติและบทบาทที่ขับเคลื่อนจริงในภาคปฏิบัติ มีผลในลักษณะที่สอดคล้องต้องกัน (commensulating role) หมายถึงกลไกได้แสดงบทบาทที่บรรลุประสิทธิผล
2. เนื้อหาที่เปรียบเทียบระหว่างบทบาทในเชิงอุดมคติและบทบาทที่ขับเคลื่อนจริงในภาคปฏิบัติ มีผลในลักษณะที่ขัดแย้งกัน (conflicting role) หมายถึงกลไกไม่สามารถ บรรลุประสิทธิผล ดังนั้นจึงต้องมีการปรับปรุงเพื่อเพิ่มศักยภาพต่อไป

โดยการเปรียบเทียบจะพิจารณาถึงบทบาทที่สอดคล้องต้องกัน (commensulating role) กับบทบาทที่ขัดแย้งกัน (conflicting role) กล่าวคือ ถ้าเปรียบเทียบบทบาททั้งสองแล้วเกิดผลวิเคราะห์ออกมาเป็นบทบาทที่ขัดแย้งกันก็มีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหรือพัฒนากลไกต่อไป ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมคำอธิบายการวิเคราะห์กลไก การจัดการผลกระทบของแรงงานข้ามชาติไว้ในบทที่ 3 หัวข้อการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

ข้อค้นพบ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาผลกระทบที่ดำรงอยู่และที่เกิดขึ้นใหม่ของแรงงานข้ามชาติในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก สามารถสรุปได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน แรงงานข้ามชาติในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก ส่งผลกระทบที่แตกต่างกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองและสาธารณสุข ดังนี้

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ที่ดำรงอยู่และผลกระทบที่เกิดขึ้นใหม่ของแรงงานข้ามชาติในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีและอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด โดยภาพรวมจะ พบว่า มีผลกระทบทางเศรษฐกิจแตกต่างกันค่อนข้างน้อย และเมื่อวิเคราะห์ในระดับเรื่องทางด้านเศรษฐกิจก็จะ พบว่า มีผลกระทบแตกต่างกันออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ได้แก่ เรื่องแรงงานกัมพูชาได้เข้ามาช่วยทดแทนแรงงานไทยที่ไม่ยอมทำงาน สร้างผลผลิตจากการทำงานได้มากกว่าแรงงานไทยที่ทำอยู่เดิมและสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการ ส่วนอีกระดับหนึ่งมีความแตกต่างกันค่อนข้างน้อย ได้แก่ การจ้างแรงงาน

กัมพูชาช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายการจ้างแรงงาน การเข้ามาแย่งอาชีพอื่นของคนในพื้นที่ และแรงงานกัมพูชามักมีปัญหาเปลี่ยนงานบ่อยเกินไป เป็นต้น

ผลกระทบทางสังคม ที่ดำรงอยู่และที่เกิดขึ้นใหม่ของแรงงานข้ามชาติในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีและอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด โดยภาพรวมจะ พบว่า มีผลกระทบทางสังคมแตกต่างกันค่อนข้างน้อย เมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเมื่อวิเคราะห์ในระดับเรื่องทางด้านสังคมก็จะพบว่า มีผลกระทบแตกต่างกันออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับที่มีความแตกต่างกันมาก ได้แก่ แรงงานกัมพูชามักมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกับคนไทยในพื้นที่น้อยลง ระดับที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างน้อย ได้แก่ การเข้ามาอยู่อาศัยของแรงงานกัมพูชาในพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาเด็กไร้สัญชาติมากขึ้น แรงงานกัมพูชามักมีปัญหาทะเลาะวิวาทกันเองน้อยลงและแรงงานกัมพูชาได้เข้ามาแย่งไฟฟ้า น้ำประปาของคนในพื้นที่น้อยลง ส่วนระดับที่มีความแตกต่างกันน้อยมาก ได้แก่ ผู้ประกอบการมักใช้แรงงานกัมพูชาในการทำงานเยี่ยงทาสน้อยลง เป็นต้น

ผลกระทบทางการเมืองการปกครอง ที่ดำรงอยู่และที่เกิดขึ้นใหม่ของแรงงานข้ามชาติในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีและอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด โดยภาพรวมจะ พบว่า มีผลกระทบทางการเมืองการปกครองแตกต่างกันค่อนข้างน้อย เมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเมื่อวิเคราะห์ในระดับเรื่องทางด้านการเมืองการปกครองก็จะพบว่า มีผลกระทบแตกต่างกันออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐมักหาผลประโยชน์เป็นเงินใต้โต๊ะจากการจับกุมแรงงานกัมพูชาน้อยลง ระดับที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างน้อย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ประโยชน์จากการเก็บส่วยรายเดือนจากแรงงานกัมพูชาน้อยลง ระบบนายหน้านำเข้าแรงงานเถื่อนสร้างปัญหาความมั่นคงของชาติในระยะยาวลดลง และการเข้ามาของแรงงานกัมพูชาส่งผลกระทบต่อความมั่นคงตามแนวชายแดนในปัจจุบันลดลง ส่วนระดับที่มีความแตกต่างกันน้อยมาก ได้แก่ เมื่อมีปัญหาเรื่องการจับกุม เจ้าหน้าที่ตำรวจเลือกจับกุมแรงงานไทยมากกว่าแรงงานกัมพูชา เพราะเป็นภาระส่งกลับประเทศ และมีการจ้างแรงงานกัมพูชามาเป็นมือข่มขู่ทางการเมืองน้อยลง เป็นต้น

ผลกระทบทางด้านสาธารณสุข ที่ดำรงอยู่และที่เกิดขึ้นใหม่ของแรงงานข้ามชาติในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีและอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด โดยภาพรวมจะ พบว่า มีผลกระทบทางด้านสาธารณสุขแตกต่างกันค่อนข้างน้อย เมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเมื่อวิเคราะห์ในระดับเรื่องทางด้านสาธารณสุขก็จะ พบว่า มีผลกระทบแตกต่างกันออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ได้แก่ แรงงานกัมพูชาเข้ามาแย่งการให้บริการโรงพยาบาลในพื้นที่ลดลงและการเข้ามาของแรงงานกัมพูชา ทำให้ราชการต้องเสียงบประมาณ ในด้านการดูแลสุขภาพมากขึ้น ส่วนระดับที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างน้อย ได้แก่ การเข้ามาของแรงงานกัมพูชาได้นำโรคมามากขึ้น แรงงานกัมพูชามีพฤติกรรมการกินอยู่ที่ไม่ถูกสุขลักษณะเช่น การขับถ่าย เป็นต้นลดลงและปัญหาแรงงานกัมพูชามักทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทางลดลง เป็นต้น

ข้อค้นพบ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษากลไกที่มีอยู่เดิมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชนในการจัดการผลกระทบเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก สามารถสรุปได้ว่า ผู้วิจัยจะใช้การเปรียบเทียบระหว่างบทบาทที่เป็นอุดมคติในกฎหมาย (ideal role) กับบทบาทที่ปฏิบัติจริง (actual role) ถ้าผลการเปรียบเทียบทั้งสองบทบาทสอดคล้องต้องกัน (commensurating role conflicting role) ก็จะถือว่ากลไกดังกล่าว ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลแต่ถ้าบทบาททั้งสองเกิดความขัดแย้งกัน (conflicting role) ก็จะถือว่ากลไกภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชนมีช่องว่างในการทำงาน จึงควรมี

การเพิ่มศักยภาพให้มากขึ้น ในการวิเคราะห์ทั่วโลกเกี่ยวกับการบริหารแรงงานประมงกัมพูชาในที่นี้จะพิจารณา ทั่วโลกหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับแรงงานประมงดังกล่าวก็คือ

1. โรงพยาบาลของรัฐ

จากการวิเคราะห์บทบาทในอุดมคติและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของโรงพยาบาลภาครัฐ พบว่ามีความ สอดคล้องต้องกันระหว่างสองบทบาทแต่มีผลลัพธ์ที่ตามมาคือ หน่วยงานราชการ อาทิ สาธารณสุข โรงพยาบาล ต้องเสียงบประมาณด้านสุขภาพ ในเรื่อง ค่ายารักษาโรค การแจกถุงยางอนามัยให้กับแรงงาน ข้ามชาติเพื่อป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การจ้างบุคลากรเพิ่มเติมในการรองรับการรักษาพยาบาลที่ เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากคนไทยในพื้นที่

2. สมาคมประมงภาคเอกชน

บทบาทในอุดมคติของสมาคมประมงไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากการแทรกแซงของ รัฐบาลที่ออกข้อบังคับเรือประมงที่ผิดกฎหมายและการออกระเบียบเรื่องการออกจับปลาในทะเล

3. ผู้ประกอบการประมงในชุมชน

บทบาทในอุดมคติของผู้ประกอบการก็สอดคล้องกับบทบาทที่ปฏิบัติจริง เนื่องจากเจ้าของ เรือประมงให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการเข้าร่วมนำแรงงานข้ามชาติกัมพูชา มาจดทะเบียนถูกต้องตาม กฎหมาย

4. กองบังคับการตำรวจน้ำ

ก่อนที่จะตระหนักถึงความสงบแห่งชาติ (คสช.) จะเข้ามา พบว่า บทบาทในอุดมคติตามกฎหมายของ ตำรวจน้ำนั้นขัดแย้งกับบทบาทที่ปฏิบัติจริง เนื่องจากเจ้าของเรือประมงต้องเสียค่าส่วยรายเดือน ให้กับ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องด้วยเป็นแรงงานเถื่อน แต่ภายหลังคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ามา การ เก็บส่วยรายเดือนของเจ้าหน้าที่รัฐก็เริ่มหมดไป เพราะ แรงงานที่ผิดกฎหมาย เจ้าของเรือประมงได้นำแรงงาน ดังกล่าว ไปจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐไม่มีช่องทาง ในการหาผลประโยชน์เข้า ตนเอง

ข้อค้นพบ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การหาแนวทางในการเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการ แรงงานข้ามชาติในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก สามารถสรุปได้ว่า นโยบาย คสช.ยังมีผลต่อการแก้ไข ปัญหาแรงงานข้ามชาติในหลาย ๆ ประเด็น ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอสรุปแนวทางในการเพิ่มศักยภาพในการบริหาร จัดการแรงงานประมงกัมพูชา ในเขตอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีและอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ดังนี้

แนวทางที่ 1 ควรเสนอให้รัฐบาลจัดระบบการจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติเป็นงานประจำทั้งปี

แนวทางที่ 2 ควรเสนอให้รัฐบาลจัดเก็บค่าธรรมเนียมในราคาที่เป็นธรรมสำหรับการจดทะเบียน แรงงานข้ามชาติ

แนวทางที่ 3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเสนอให้เพิ่มบทลงโทษสถานหนักต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับขบวนการค้าแรงงานเถื่อน

แนวทางที่ 4 หน่วยงานของรัฐควรจัดทำศูนย์ข้อมูลออนไลน์เกี่ยวกับประวัติแรงงานข้ามชาติ

แนวทางที่ 5 รัฐบาลควรตั้งศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ของแรงงานข้ามชาติในชุมชนที่มีการจ้าง แรงงาน

แนวทางที่ 6 หน่วยงานรัฐควรเพิ่มบทลงโทษแก่บุคคลที่นำพาหรือผู้ให้ที่พักพิงแก่แรงงานข้ามชาติที่ ลักลอบทำงานผิดกฎหมายในประเทศไทย

แนวทางที่ 7 การแยกการบริหารจัดการด้านสิทธิประโยชน์และการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติออกจากพระราชบัญญัติประกันสังคม

แนวทางที่ 8 รัฐบาลควรมีรางวัลแก่ผู้แจ้งเบาะแสซึ่งนำไปสู่การนำจับกระบวนการนายหน้าค้าแรงงานเถื่อน

แนวทางที่ 9 หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบควรเพิ่มการตรวจสอบและขยายผลการจับกุมขบวนการค้าแรงงานเถื่อน

แนวทางที่ 10 ควรกำหนดมาตรการให้แรงงานข้ามชาติจ่ายเงินประกันตนเองเพื่อป้องกันกาเปลี่ยนงานบ่อย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้อาการวิจัย ผู้วิจัยจะอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาและองค์ความรู้เดิมจากเนื้อหาบทที่ 2 ดังนี้

เมื่อวิเคราะห์ผลการศึกษางานวิจัยเรื่อง มาตรการเพิ่มศักยภาพของการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติ ในเขตชุมชนประมงจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก: กรณีศึกษา อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี และอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด พบว่า ผลการวิจัยดังกล่าวถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบของแรงงานก่อนและหลังการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของงานวิจัยที่มีอยู่เดิม เช่น

ประกาย กิจธิคุณ¹⁰ ค้นพบว่า โดยสรุปปัญหาที่เกิดจากการใช้แรงงานข้ามชาติในกิจการเกษตรที่สำคัญ คือปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ปัญหาการเมืองและความมั่นคง ปัญหาสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัญหาการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติ โดยมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเพื่อให้แรงงานข้ามชาติที่อยู่นอกระบบจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายมากขึ้น เพื่อลดปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นเพื่อจูงใจให้แรงงานไทยเข้าทำงานแทนแรงงานข้ามชาติมากขึ้นในอนาคต

ส่วนข้อค้นพบในการวิจัยนี้ มีข้อค้นพบเพิ่มเติมว่า มีผลกระทบเช่นเดียวกันแต่มีข้อค้นพบในรายละเอียดในประเด็นด้านเศรษฐกิจเรื่องแรงงานกัมพูชาได้เข้ามาช่วยทดแทนแรงงานไทยที่ไม่ยอมทำงาน แรงงานกัมพูชาช่วยสร้างผลผลิตจากการทำงานได้มากกว่าแรงงานไทยที่ทำอยู่เดิม การจ้างแรงงานกัมพูชาช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายการจ้างแรงงาน การเข้ามาพักอาศัยของแรงงานกัมพูชา ได้ช่วยสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการและการเปลี่ยนงานบ่อยของแรงงานกัมพูชาว่ามีผลกระทบค่อนข้างมาก และประเด็นด้านการเมืองการปกครองได้แก่ เรื่อง เจ้าหน้าที่ของรัฐมักหาผลประโยชน์เป็นเงินใต้โต๊ะ และในส่วนของประเด็นด้านสาธารณสุขเรื่องแรงงานกัมพูชาเข้ามาแย่งการใช้บริการโรงพยาบาลในพื้นที่ลดลงและการเข้ามาของแรงงานกัมพูชา ทำให้ราชการต้องเสียงบประมาณ ในด้านการดูแลสุขภาพมากขึ้นนั้นพบว่ามีผลกระทบค่อนข้างมากเช่นเดียวกัน

¹⁰ ประกาย กิจธิคุณ. การศึกษาการใช้แรงงานข้ามชาติในกิจการเกษตรที่สำคัญ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2546.

ประกาย กิจธิคุณ¹¹ ค้นพบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรและผู้ประกอบการภาคเกษตรต่อผลกระทบของแรงงานข้ามชาติในด้านต่างๆ คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองและความมั่นคง สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน พบว่าความคิดเห็นของเกษตรกรและผู้ประกอบการภาคเกษตรต่อผลกระทบของแรงงานข้ามชาติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาที่พบจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือสร้างความตระหนักให้สังคมได้เข้าใจปัญหาแรงงานข้ามชาติและสร้างความเข้มแข็งให้แก่แรงงานในภาคการผลิตให้สามารถมีอำนาจต่อรองและเข้าถึงกลไกทางกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ทั้งแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติ รวมทั้งควรให้หน่วยงานส่วนท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นผู้ดูแลการนำเข้าและส่งกลับแรงงานข้ามชาติในภาคเกษตร เนื่องจากบุคคลสำคัญในพื้นที่นั้นๆ จะทราบดีว่าช่วงไหนมีแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานมาก และเข้ามาทางช่องทางไหนมากที่สุด

ส่วนข้อค้นพบในการวิจัยนี้ มีข้อค้นพบเพิ่มเติมว่า ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาที่ควรเสนอให้เพิ่มบทลงโทษสถานหนักต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการค้าแรงงานเถื่อน จัดทำศูนย์ข้อมูลออนไลน์เกี่ยวกับประวัติแรงงานข้ามชาติ ตั้งศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ของแรงงานข้ามชาติในชุมชน เพิ่มบทลงโทษแก่บุคคลที่นำพาหรือผู้ให้ที่พักพิงแก่แรงงานข้ามชาติ ควรมีรางวัลแก่ผู้แจ้งเบาะแสซึ่งนำไปสู่การนำจับกระบวนการนายหน้าค้าแรงงานเถื่อนและควรเพิ่มการตรวจสอบและขยายผลการจับกุมขบวนการค้าแรงงานเถื่อน เป็นต้น

เพ็ญชลิตา มัทธนาภิวัดน์¹² ค้นพบว่า การดำเนินการตามนโยบายของรัฐ ไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เนื่องจากความไม่ชัดเจนของนโยบายและเงื่อนไขการดำเนินงาน ขาดความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย ความไม่คล่องตัวในการปฏิบัติงาน การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับนโยบายและหลักเกณฑ์ในการกำหนดประเภทกิจการและอาชีพไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในการดำเนินนโยบายการแก้ไขปัญหาแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมายที่ต้องการจะผ่อนผันให้แรงงานข้ามชาติที่ลักลอบเข้ามาในประเทศไทยได้ทำงาน

ส่วนข้อค้นพบในการวิจัยนี้ มีข้อค้นพบเพิ่มเติมว่า การดำเนินการตามนโยบายของรัฐที่มีปัญหาเรื่องการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว นั้น เนื่องด้วย คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีนโยบายเกี่ยวกับการจัดระบบแรงงานข้ามชาติ โดยให้เจ้าของเรือประมงนำแรงงานข้ามชาติมาจดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย ณ ศูนย์จดทะเบียนข้ามชาติแบบเบ็ดเสร็จ ภายในระยะเวลาที่กำหนด ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ เมื่อหมดเขตระยะเวลาที่รัฐกำหนด เจ้าของเรือประมงไม่สามารถพาแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมายไปจดทะเบียนอย่างถูกต้องได้ ส่งผลให้เจ้าของเรือประมงต้องจ้างแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย เมื่อมีการตรวจสอบจากทางเจ้าหน้าที่รัฐ ส่งผลให้นายจ้างมีความผิดตามกฎหมาย จึงมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย ควรให้รัฐบาลจัดระบบการจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติเป็นงานประจำทั้งปี

¹¹ อังอิงแล้ว, การศึกษาผลกระทบของแรงงานข้ามชาติต่อเกษตรกรและ

ผู้ประกอบการภาคเกษตร:กรณีศึกษาเกษตรกรและผู้ประกอบการภาคเกษตรจังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2548.

¹² เพ็ญชลิตา มัทธนาภิวัดน์, ผลกระทบทางสังคมจากการนำนโยบายแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายไปปฏิบัติ (ศึกษาเฉพาะกรณีพม่า ลาว และกัมพูชา). (กรุงเทพมหานคร: กรมการจัดหางาน, 2545).

นิกร สะเจริญ¹³ ค้นพบว่า แรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า ถูกกดขี่ขูดรีดจากกระบวนการแรงงาน และถูกเลือกปฏิบัติจากภาครัฐจนทำให้ป่วยเป็นวัณโรค จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คือแรงงานข้ามชาติที่ถูกกดขี่สูง ส่วนใหญ่จะไม่มีใบอนุญาตทำงาน ไม่ได้รับการดูแลจากภาครัฐ ต้องเผชิญกับการถูกเอาเปรียบจากการจ้างงาน และมีความยากลำบากในการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ กลุ่มที่ 2 คือแรงงานข้ามชาติที่ถูกกดขี่ต่ำ พบว่าจะถูกเอาเปรียบขูดรีดจากนายจ้างเช่นเดียวกัน แต่กลุ่มนี้จะเป็นแรงงานที่ขึ้นทะเบียนและมีใบอนุญาตทำงาน จะได้รับคุ้มครองจากรัฐ จึงมีโอกาสและทางเลือกในการเข้ารับบริการสุขภาพที่ดีกว่า สำหรับข้อเสนอแนะในการค้นพบมีดังนี้ คือ ภาครัฐควรมีกลไกการจัดการแรงงานข้ามชาติทั้งระบบ ตั้งแต่การขออนุญาตทำงาน ต้องชี้ให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่พึงได้รับทั้งต่อตัวนายจ้างและตัวแรงงานข้ามชาติ การจัดระบบบริการสุขภาพจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับพื้นที่ วิถีของแรงงานและความแตกต่างของชาติพันธุ์ รวมทั้งการควบคุมนายจ้างมิให้มีการละเมิดสิทธิแรงงาน นอกจากนี้องค์กรรัฐและเอกชนควรเสริมสร้างพลังอำนาจของตัวแรงงานข้ามชาติ และส่งเสริมการเข้าถึงความรู้ด้านสุขภาพและสิทธิแรงงาน

ส่วนข้อค้นพบในการวิจัยนี้ มีข้อค้นพบเพิ่มเติมว่า ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีและอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ไม่มีการถูกกดขี่ขูดรีดจากกระบวนการแรงงาน หรือการค้ามนุษย์ ถึงแม้ว่าจากการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างจะพบว่า กรณีแรงงานภาคประมง ในอำเภอแหลมสิงห์ไม่มีการกักขังแรงงานประมงไม่ให้เข้าฝั่งนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมนโยบายดังกล่าว ควรตั้งศูนย์ร้องเรียนสำหรับแรงงานข้ามชาติขึ้น เพื่อเป็นการรับเรื่องร้องเรียนอันจะเกิดจากการเอาเปรียบของนายจ้าง การขูดรีดจากเจ้าหน้าที่รัฐ จึงเสนอให้รัฐบาลควรตั้งศูนย์รับเรื่องร้องเรียนของแรงงานข้ามชาติในชุมชนที่มีการจ้างแรงงาน

ปริดา รอดนวล¹⁴ ค้นพบว่า ปัจจุบันจำนวนแรงงานข้ามชาติที่ไม่ได้ไปจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวตามมติคณะรัฐมนตรีมีจำนวนเพิ่มขึ้น เนื่องจากความต้องการแรงงานข้ามชาติจากผู้ประกอบการไทยยังมีอย่างต่อเนื่อง แรงงานข้ามชาติที่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนมักจะมีประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาเรื่องการทำงานพบว่า แรงงานข้ามชาติมักจะถูกกดขี่ค่าแรงจากนายจ้าง ไม่ได้รับสวัสดิการเท่าเทียมกับแรงงานคนไทย หรือตามที่กฎหมายกำหนด ด้านปัญหาเรื่องความมั่นคงและความปลอดภัยในทรัพย์สินพบว่า แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่มักจะถูกกระทำจากคนไทยบางกลุ่มบางคน โดยปัญหาที่แรงงานข้ามชาติพบมากที่สุดได้แก่ ปัญหาการถูกจับปล้นทรัพย์สินทั้งในที่พักและระหว่างการเดินทาง ส่วนแรงงานข้ามชาติที่เป็นผู้หญิงนั้นบางส่วนมักถูกละเมิดทางเพศ ทั้งจากการละเมิดด้วยสายตา วาจา และที่หนักมากที่สุดนั้นก็คือ การถูกข่มขืน แรงงานข้ามชาติที่ถูกกระทำมักจะมีปัญหาตนเองด้วยการระมัดระวังตัว ไม่ให้ตกเป็นเหยื่อ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาในครั้งนี้ รัฐบาลและชุมชนควรเปิดใจยอมรับว่าแรงงานข้ามชาติช่วยให้ระบบเศรษฐกิจของไทยและชุมชนโคกขามสามารถเจริญเติบโตต่อไปได้ โดยเป็นผู้ที่ก่อหนุนปัจจัยเศรษฐกิจด้าน

¹³ นิกร สะเจริญ, ความไม่เป็นธรรมทางชาติพันธุ์ในระบบทุนนิยมกับประสบการณ์ความเจ็บป่วยเป็นวัณโรคในแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า: กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร, วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต (สังคมศาสตร์ การแพทย์และสาธารณสุข), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2554.

¹⁴ ปริดา รอดนวล, ชีวิตแรงงานข้ามชาติในชุมชนชนบทไทย: กรณีศึกษาแรงงานสัญชาติพม่าในชุมชนตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ชนบทศึกษาและการพัฒนา), บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

แรงงาน ในการแก้ปัญหาควรรับฟังปัญหาของคนไทยในสังคมแต่ละฝ่ายทั้งผู้ที่ได้รับผลประโยชน์และผู้ที่ไม่ได้รับผลประโยชน์จากแรงงานข้ามชาติ เพื่อให้เกิดนโยบายของมาตรการที่สามารถเป็นที่ยอมรับของผู้คนทุกกลุ่มในสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการเข้ามาของแรงงานข้ามชาติทั้งทางบวกและลบ ควรปรับมุมมองทัศนคติ ความรู้ความเข้าใจของกลุ่มคนแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ โดยหน่วยงานของรัฐและชุมชนควรเสนอโยบายที่สามารถควบคุมแรงงานข้ามชาติอยู่ในกรอบของกฎหมายตามแนวคิดความมั่นคงของประเทศที่เหมาะสมและควรมีมาตรการบังคับให้ภาคธุรกิจที่มีความต้องการจ้างแรงงานข้ามชาติให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน และส่งเสริมให้ภาคธุรกิจดังกล่าวปฏิบัติตามต่อแรงงานข้ามชาติอย่างเป็นธรรมตามกรอบของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

ส่วนข้อค้นพบในการวิจัยนี้ มีข้อค้นพบเพิ่มเติมว่า ไม่พบปัญหาแรงงานข้ามชาติมักจะถูกกดค่าแรงจากนายจ้างเหมือนกับงานวิจัยของ ปรีดา รอดนวล เนื่องจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การจ้างแรงงานกัมพูชาช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายการจ้างแรงงานพบว่า มีผลกระทบต่อค่อนข้างน้อย เนื่องจากผู้ประกอบการประมงจะจ้างแรงงานต่างด้าวในราคาอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเท่ากับแรงงานไทย

ส่วนการอภิปรายในเชิงทฤษฎีนั้น พบว่า ข้อค้นพบจากการวิจัยนั้น สอดคล้องกับแนวคิดแนวคิดการจัดการ (Managerialism) เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการประมงที่เป็นนายจ้างกับแรงงานต่างด้าวที่เป็นลูกจ้างจะมีลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยคนงานมีตำแหน่งหน้าที่ อยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายนายจ้างและต้องจำนนต่อสิทธิอำนาจของผู้บังคับบัญชา ถึงแม้ความสัมพันธ์แบบไม่เท่าเทียมกันดังกล่าวของสองฝ่ายจะมีโอกาสให้เกิดความตึงเครียดขึ้น และอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกันได้โดยง่าย แนวคิดนี้มีความเชื่อว่า สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างลูกจ้างกับฝ่ายบริหารมิให้เกิดขึ้นได้ โดยการสร้างความสัมพันธ์แบบร่วมมือระหว่างกัน เพื่อให้ทุกฝ่ายปรองดองกัน มีความเห็นพ้องต้องกันและยึดมั่นต่อเป้าหมายขององค์กรร่วมกันเป็นสำคัญ

แนวคิดการจัดการนี้ค่อนข้างจะไม่ไว้วางใจสภาพแรงงาน ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงพยายามมิให้คนงานจัดตั้งสหภาพขึ้น เพราะพวกเขาเชื่อว่าการรวมกลุ่มทำให้สมาชิกประเมินอำนาจของตนเองสูงและมองผู้อยู่นอกกลุ่มอย่างไม่เป็นมิตร รวมทั้งการดำเนินงานของสหภาพแรงงานเป็นการคุกคามต่อสิทธิอำนาจของฝ่ายบริหาร ตัวอย่างเช่น จากการวิจัยพบว่า ไม่มีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งสหภาพแรงงานข้ามชาติเลย เนื่องจากแรงงานในกิจการประมงทะเลส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานกัมพูชา มีลักษณะเป็นแรงงานผิดกฎหมายและอพยพมาชั่วคราว กล่าวคือ แรงงานกัมพูชาจะอาศัยอยู่แบบไม่มีหลักแหล่งที่แน่นอนและจะมีปัญหาเรื่องการเปลี่ยนงานบ่อย บ้างก็เป็นแรงงานที่เข้ามาโดยผิดกฎหมาย ดังนั้นจึงไม่มีการเรียกร้องในการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นสหภาพแรงงาน

หัวใจหลักในการบริหารแรงงานของแนวคิดการจัดการก็คือ การใช้ทรัพยากรมนุษย์และทุนเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากข้อค้นพบ จากการวิจัยที่ว่าผู้ประกอบการประมงต้องการให้มีการจดทะเบียนตลอดทั้งปีจะทำให้ได้แรงงานกัมพูชาที่ถูกกฎหมายและเป็นแรงงานที่จดทะเบียนที่ต่อเนื่อง รวมถึงไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนจากการจดทะเบียนบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติหรือบัตรสีชมพูที่จะหมดอายุวันที่ 31 มีนาคม 2561 นี้เป็นแบบพาสปอร์ต เนื่องจากมีราคาต้นทุนการดำเนินการที่สูง ทำให้แรงงานกัมพูชาไม่สามารถแบกรับภาระค่าใช้จ่ายได้ ถึงแม้ว่าผู้ประกอบการจะสำรองจ่ายให้ก่อนแล้วหักจากค่าแรงในภายหลัง

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. สถิติสำหรับงานวิจัย. ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2555.
- _____. ตำราเรียบเรียงวิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2559.
- นิกร สะเจริญ. ความไม่เป็นธรรมทางชาติพันธุ์ในระบบทุนนิยมกับประสบการณ์ความเจ็บป่วยเป็นวัณโรคในแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2554.
- ประกาย กิจธิคุณ. การศึกษาการใช้แรงงานข้ามชาติในกิจการเกษตรที่สำคัญ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2546.
- _____. การศึกษาผลกระทบของแรงงานข้ามชาติต่อเกษตรกรและผู้ประกอบการภาคเกษตร: กรณีศึกษาเกษตรกรและผู้ประกอบการภาคเกษตรจังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2548.
- ประเสริฐ เนินริมหนอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อศวิน แก้วพิทักษ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, (24 กรกฎาคม 2557). ที่สมาคมประมงแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี.
- ปรีดา รอดนวล. ชีวิตแรงงานข้ามชาติในชุมชนชนบทไทย: กรณีศึกษาแรงงานสัญชาติพม่าในชุมชนตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ชนบทศึกษาและการพัฒนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- เพ็ญชลิตา มัทธนาภิวณิช . ผลกระทบทางสังคมจากการนำนโยบายแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายไปปฏิบัติ(ศึกษาเฉพาะกรณีพม่า ลาว และกัมพูชา). กรุงเทพมหานคร: กรมการจัดหางาน, 2545.
- มนัส เจริญสิทธิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อศวิน แก้วพิทักษ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, (18 กรกฎาคม 2557). ที่โรงพยาบาลแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี.
- สุนธรา จันทรูปราคากุล. ผลกระทบจากแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย: กรณีศึกษาอุตสาหกรรมประมงในจังหวัดสมุทรสาคร. ภาควิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมแรงงาน. การเคลื่อนย้ายแรงงานในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร. 2555.